

Toimittaneet Anna Ovaska,
Kaiju Harinen, Eevastiina Kinnunen,
Toni Lahtinen, Olli Löytty,
Roosa Suomalainen

Empiirinen kirjallisuuden ja lukemisen tutkimus

Menetelmiä ja käytäntöjä

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Teos on Suomalaisen Kirjallisuuden
Seuran nimeämien
asiantuntijoiden tarkastama
lukuun ottamatta *:illä merkittyä lukua.

unesco

Inscribed on
the National Register
Memory of the World

SKS:n julkaisujen kokoelma
kuuluu Unescon kansalliseen
Maailman muisti -rekisteriin.

Tietolipas 304

© 2026 Anna Ovaska, Kaiju Harinen, Eevastiina Kinnunen, Toni Lahtinen,
Olli Löytty, Roosa Suomalainen ja SKS

Kansi: Eija Hukka | Sarja-asu: Emmi Kyytsönen
Taitto: Keski-Suomen Sivu | Sarja-asu: Markus Itkonen

ISBN 978-951-858-829-3 (nid.)
ISBN 978-951-858-830-9 (EPUB)
ISBN 978-951-858-831-6 (PDF)

ISSN 0562-6129 (nid.)
ISSN 2670-2584 (verkkojulkaisut)

DOI <https://doi.org/10.21435/tl.304>

Teos on lisensoitu Creative Commons BY-NC-ND 4.0
International -lisenssillä, ellei toisin mainita.
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.fi>)

Teos on avoimesti saatavissa osoitteessa
<https://doi.org/10.21435/tl.304>
tai lukemalla tämä QR-koodi mobiililaitteella.

PunaMusta Oy, Turenki 2026

Refleksiivinen temaattinen analyysi kerronnallisen lääketieteen lukupiiritutkimuksessa

Elina Renko

📧 <https://orcid.org/0000-0002-1647-5639>

Jussi Valtonen

📧 <https://orcid.org/0000-0002-5241-370X>

Tässä luvussa käsitellään lukemisen psykologisen tutkimuksen laadullisia menetelmiä. Miten tutkija voi ottaa huomioon lukukokemusten monimerkityksisyyden, yksilöllisyyden, paikallisuuden ja sosiaaliset ulottuvuudet? Esimerkkinä tutkimusmenetelmästä toimii refleksiivinen temaattinen analyysi, jota kirjoittajat ovat hyödyntäneet omassa tutkimuksessaan kerronnallisen lääketieteen lukupiiri- ja kirjoittamisryhmien parissa.

Kuten määrällisiä tutkimusmenetelmiä käsittelevässä luvussa esiteltiin, lukemista on psykologiassa tyyppillisesti tutkittu tarkastelemalla lukemiseen liittyviä kognitiivisia, sosiaalis-kognitiivisia tai emotionaalisia prosesseja toisistaan erillään ja pyrkien erottelemaan niitä erillisiksi alaprosesseiksi. Psykologiassa lukemisen tutkimuksessa on tyyppillisesti käytetty määrällisiä menetelmiä, keskitytty yksilöihin, ja lukeminen on irrotettu sosiaalisesta kontekstistaan (ks. Valtosen & Rengon ja Nykäsen luvut edellä). Lukemista on kuitenkin hyödyllistä tarkastella myös sosiaalisessa kontekstissa. Lukupiireissä, joissa luettua tarkastellaan ryhmässä yhdessä muiden kanssa, saattaa olla tarkoituksenmukaista valita tutkimusmenetelmä, joka on avoin monenlaisille vaikutuksille, jos tavoitteena on ymmärtää lukupiirin vaikutuksia osallistujiin laajemmin kuin vain esimerkiksi tietyn kognitiivisen tai emotionaalisen prosessin suhteen.

Tässä luvussa hahmottelemme sellaista empiiristä lukemisen tutkimisen tapaa, joka huomioisi lukukokemusten monimerkitysisyyden, yksilöllisyyden ja paikallisuuden ja jossa voitaisiin myös ottaa huomioon näiden vaikutusten sosiaalisia ulottuvuuksia esimerkiksi tarkastelemalla lukupiiritapaamisten ryhmadynamiikkaa. Käytämme esimerkkinä laadullista refleksiivisen temaattisen analyysin tutkimusmenetelmää, joka sopii sekä yksilöllisten että ryhmäkontekstiin sijoittuvien lukemiskokemusten tarkasteluun ja jota olemme itse omassa lukupiiri- ja kirjoittamistutkimuksessamme käyttäneet.

Psykologisen lukemisen tutkimuksen laadulliset menetelmät

Psykologiassa on määrällisten tutkimusmenetelmien lisäksi pitkään käytetty myös useita laadullisia menetelmiä, joita on mahdollista soveltaa myös lukemisen ja lukupiirien tutkimukseen. Näitä ovat muun muassa sisällönanalyysi, jossa kuvaillaan ja tiivistetään laadullisen aineiston keskeistä sisältöä (Drisko & Maschi 2016), ja keskusteluanalyysi, jossa tarkastelun kohteena ovat vuorovaikutuksen rakenteet ja puhe toimintana (Stevanovic, Tiitinen & Voutilainen 2024). Laadullisen menetelmän soveltuvuus on aina sidoksissa tutkimuskysymykseen (Töttö 2000), minkä vuoksi mikään niistä ei itsessään ole erityisen hyvä tai huono lukupiirien tutkimiseen.

Jotkut laadulliset tutkimusmenetelmät, kuten sisällönanalyysi tai temaattinen analyysi, eivät kytkeydy lähtökohtaisesti mihinkään tiettyyn teoreettis-metodologiseen viitekehykseen. Esimerkiksi fenomenologinen ja diskurssianalyttinen tutkimus puolestaan ovat lähestymistapoja, jotka ovat sidoksissa (meta)teoreettisiin näkökulmiin ja oletuksiin todellisuuden luonteesta. Menetelmästä riippumatta tutkijan tulee kuitenkin aina perustella tutkimuksensa ontologiset ja epistemologiset oletukset (Kim ym. 2017). Tutkija tulee valinnoillaan ottaneeksi kantaa siihen, ajatellaanko aineiston kielen välittävän tietoa todellisuudesta vai ajatellaanko aineiston kertovan esimerkiksi siitä, miten kielenkäytöllä rakennetaan sosiaalista todellisuutta (ks. myös Löytyn luku tässä kirjassa).

Tässä luvussa kerromme, kuinka hyödynsimme refleksiivistä temaattista analyysia tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin terveydenhuollon ja sosiaalialan ammattilaisten kokemuksia kerronnallisen lääketieteen kurssilta¹. Kuvaamme puolistrukturoiduista yksilöhaastatteluista koostuvan tutkimusaineiston keruu- ja analyysiprosessia sekä tutkijan tulkitsevaa roolia.

Valitsemalla tämän esimerkin emme tarkoita, että refleksiivinen temaattinen analyysi olisi ainoa tai ihanteellinen lukemisen tutkimukseen soveltuva psykologian alan laadullinen tutkimusmenetelmä. Tärkeää on, että tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja menetelmät sopivat kysymyksiin, joita tutkija haluaa kysyä, ja että tutkija tunnistaa nämä valinnat ja tekee ne harkitusti (Bradbury-Jones ym. 2017; Kim ym. 2017).

Tutkija tekee tutkimusprosessia ohjaavia, tietoon ja ontologisiin oletuksiin kytkeytyviä valintoja aina, oli niistä tietoinen tai ei. Tutkimukset, joissa näistä valinnoista ei keskustella, pohjaavat usein tiedostamattomasti määrällistä tutkimusta ohjaaville arvoille (Braun & Clarke 2023; Marecek 2003). Laadullisissa tutkimuksissa nojaaminen määrällisen tutkimuksen arvoihin saattaa ilmetä esimerkiksi huolina aineiston koodauksen vääristymistä, tarkkuudesta tai objektiivisuudesta (Braun & Clarke 2023). Kysymykset tarkkuudesta ja luotettavuudesta ovat aina tärkeitä valituista menetelmistä riippumatta, eikä mikään menetelmä (esimerkiksi tilastollinen

1 Kerronnallisessa lääketieteessä (*narrative medicine*, ks. Charon 2001; 2006 ja Charon ym. 2017) ajatellaan, että sosiaali- ja terveysalojen ammattilaiset voivat oppia kaunokirjallisuudelta taitoja, jotka täydentävät heidän ammatillista osaamistaan ja antavat välineitä asiakkaiden empaattiseen kohtaamiseen. Koska sosiaali- ja terveysalojen ammattilaiset kuuntelevat ihmisten kertomuksia työkseen, heidän on tärkeää ymmärtää, miten niitä kuunnellaan ja tulkitaan tarkasti, jotta he voivat toimia niiden pohjalta potilaiden hyväksi eettisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Kaunokirjallisuuden lähilukemista, omista kokemuksista kirjoittamista ja ryhmäkeskustelua käytetään kerronnallisessa lääketieteessä työmenetelminä, joiden avulla sosiaali- ja terveysalojen ammattilaiset voivat reflektoida kokemuksiaan työstään, sen eettisiä ulottuvuuksia ja esimerkiksi vaikeilta tuntuvia potilastilanteita. Lähilukemisesta kerronnallisen lääketieteen opetusmenetelmänä ks. Charon ym. 2017; myös Kortekallio & Ovaska 2020.

analyysi) määrällisissäkin tutkimuksissa poista aineiston keräämiseen, analysointiin ja tulkintaan liittyviä subjektiivisia valintoja (Berger & Berry 1988). Tärkeää on kysyä, millaiset menetelmät sopivat parhaiten tutkimuskysymyksiin, ja kuinka niitä käytetään mahdollisimman luotettavasti.

Empiirinen esimerkki kurssilaisten kokemuksia tarkastelevasta tutkimuksestamme täydentää psykologian alalla tehdyn lukemisen tutkimuksen tuloksia laadullisella ymmärryksellä siitä, millaisia yksilöllisiä kokemuksia kirjallisuuden lähilukemisella, luettuun pohjautuvalla luovalla kirjoittamisella ja yhteisellä keskustelulla voi olla ryhmässä. Toisin kuin psykologiassa tyypillisesti on tehty (ks. Valtoisen ja Rengon luku), emme yritä tutkia esimerkiksi tietyn tekstilajin lukemisen vaikutusta yksittäiseen psykologiseen prosessiin kuten määrättyyn sosiaalisen kognition osa-alueeseen, vaan olemme kiinnostuneita yksilöllisistä kokemuksista ja niille annetuista subjektiivisista merkityksistä (ks. Jokinen 2021). Tutkimme niitä kontekstissa, jossa lukemisen, kirjoittamisen ja ryhmäkeskustelujen sallitaan vaikuttaa sekä toisiinsa että osallistujiin monin tavoin samanaikaisesti.

Lukemisen ja kirjoittamisen kurssit sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille

Järjestimme Taideyliopistossa keväällä 2022 Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille tarkoitettua kerennollisen lääketieteen kurssin, jolla osallistujia johdatettiin käsittelemään kokemuksiaan potilastyöstä kaunokirjallisuuden ja luovien kirjoitusharjoitusten avulla. Kurssi perustuu pedagogisiin lähestymistapoihin, joilla kaunokirjallisuutta on tyypillisesti käytetty lääketieteen koulutuksessa Pohjois-Amerikassa ja Isossa-Britanniassa (Bolton 1999; Leveen 2017; Shapiro ym. 2004; Spiegel & Spencer 2017).

Kerronnallisessa lääketieteessä kaunokirjallisuutta luetaan tyypillisesti keskustellen siitä muiden kanssa ryhmässä. Lukemisen

lisäksi näissä ryhmissä yleensä myös kirjoitetaan. Taideyliopiston kurssi noudatti kerronnallisen lääketieteen koulutuksille tyypillistä yleistä mallia (Milota ym. 2019; Spiegel & Spencer 2017), jossa osallistujia pyydetään (1) lukemaan ohjaajien valitsema runo tai novelli, (2) keskustelemaan sen herättämistä ajatuksista ryhmässä ja lopuksi (3) kirjoittamaan oma teksti annetun virikkeen pohjalta.

Myös meidän kurssimme noudatti tätä kolmijakomallia, mutta sen suunnittelussa kiinnitettiin lisäksi erityistä huomiota kertojaratkaisuihin osallistujien kirjoitusharjoituksissa. Toisin kuin yleensä kerronnallisen lääketieteen koulutuksissa, Taideyliopiston kurssin kirjoitustehtävissä osallistujia ohjattiin käyttämään kirjoittaessaan kolmea erilaista kertojaa, kutakin eri teksteissä: kurssin alussa (a) omaelämäkerrallista minäkertojaa, myöhemmin (b) omaelämäkerrallista kolmannen persoonan kertojaa ja lopuksi (c) fiktiivistä minäkertojaa, jota käyttäen osallistujat kirjoittivat potilaan näkökulmasta. (Yksityiskohtaisempi kuvaus ja kurssin opetussuunnitelma, ks. Valtonen & Renko 2025.) Eri kertojien käyttöä havainnollistettiin esimerkkiteksteillä, joissa käytettiin kutakin kertojatyyppiä vuorollaan.

Aiemmin järjestettyjen kurssien kirjallisista palautteista (n = 26) oli ilmennyt, että osallistujat kokivat kurssit hyödyllisiksi ja inostaviksi. Kurssien yleisarvosanaksi annettiin 5,69 asteikolla yhdestä kuuteen. Halusimme ymmärtää kurssilaisten osallistumiskokemuksia tarkemmin, minkä vuoksi keväällä 2022 kun kurseja järjestettiin uudelleen, halusimme tutkia, mitä osallistujat kokivat saavansa kurseilta ja miten he kokivat lukemisen, kirjoittamisen ja ryhmäkeskusteluiden vaikuttaneen heihin.

Kurssin osallistujat, vetäjät ja materiaalit

Tutkimusprotokolla hyväksyttiin Taideyliopiston tutkimuseettisen ennakoarvioinnin toimikunnalla ennen tutkimuksen aloittamista. Osallistujat saivat tiedon Taideyliopiston tarjoamasta valinnaisesta kurssista työnantajan koulutuskalenterin kautta. Kurssille,

joka järjestettiin kahdessa ryhmässä, osallistui kaikkiaan 19 sote-alojen ammattilaista (yhdessä ryhmässä yhdeksän ja toisessa kymmenen osallistujaa), joista 18 suoritti kurssin loppuun. Ryhmillä oli sama opetussuunnitelma ja samat materiaalit luettavana, ja osallistujat tekivät samat kirjoitustehtävät samassa järjestyksessä.

Molempia ryhmiä ohjasi tehtävään koulutettu vetäjäpari. Molemmissa pareissa vähintään toisella ohjaajalla oli terveydenhuollon koulutus ja toisella tai molemmilla lisäksi kirjailijatausta. Kaikki vetäjät olivat perehtyneet kerronnallisen lääketieteen menetelmiin Columbian yliopiston workshop-koulutuksessa. Tämän luvun toinen kirjoittaja (JV) oli yksi kurssin ohjaajista mutta ei osallistunut aineiston keruuseen. Ensimmäinen kirjoittaja (ER) keräsi tutkimusaineiston mutta ei osallistunut ryhmätapaamisiin (lyhyttä tutkimusesittelyä lukuun ottamatta, ks. Tutkimusaineiston keruu).

Ryhmät kokoontuivat verkossa lukuun ottamatta ensimmäistä ja viimeistä tapaamista, jotka pidettiin kasvokkain. Kurssi koostui seitsemästä kahden tunnin tapaamisesta. Kurssin materiaalit olivat kaunokirjallista proosaa, lyriikkaa ja teoreettista kirjallisuutta, jota kurssilaisilla luetutettiin kotitehtävinä tapaamiskertojen välissä ja osin myös tapaamisten aikana. Kurssin aikana tehtiin myös yksi kirjoitustehtävä kotona. Kaikki muut kirjoitustehtävät tehtiin tapaamiskertojen aikana.

Tutkimusaineiston keruu

Kutsuimme molempien ryhmien osallistujat yksilöhaastatteluun. Haastattelut olivat puolistrukturoituja, ja niitä varten kehitettiin etukäteen haastattelurunko². Runko koostui avoimista kysymyksistä (esimerkiksi ”Mitä ajattelet kurssin aikana tehdyistä harjoituksista?”) ja väittämistä, joiden tarkoitus oli saada haastateltavat kuvaamaan omia osallistumiskokemuksiaan vapaasti.

2 Runko on verkossa luettavissa: <https://osf.io/wtk65>.

Tutkija ER vieraili kurssin ensimmäisellä tapaamiskerralla ja esitteli tutkimuksen lyhyesti. Ryhmien vetäjät esittivät haastatteluy-pyyntönsä kurssilaisille kuudennella tapaamiskerralla. He kertoivat, että kyse olisi noin tunnin mittaisesta haastattelusta Zoomissa ja selittivät, että tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää osallistujien kokemuksia ja auttaa kehittämään kurssia jatkossa. Osallistujille kerrottiin myös, että haastatteluun osallistuminen tarjoaisi mahdollisuuden pohtia kurssin herättämiä ajatuksia. Osallistuminen oli täysin vapaaehtoista. Korvauksena ajastaan osallistujat saivat kirjakaupan lahjakortin (25 euroa) ja kahden hengen kutsulipun vapaavalintaiseen Taideyliopiston esitykseen. Viimeisellä kurssi-viikolla ER lähetti kurssilaisille kutsun haastatteluun sähköpostitse.

ER haastatteli kiinnostuneet ($n = 14$) kurssin päätyttyä, kun viimeisestä tapaamiskerrasta oli kulunut yhdestä kolmeen viikkoa. Kaikki haastateltavat olivat Helsingin kaupungilla työskenteleviä terveydenhuollon ja sosiaalityön ammattilaisia, jotka toimivat muun muassa lähihoitajina, sosiaalityöntekijöinä, psykologeina ja sairaanhoitajina. Haastattelut kestivät 31–73 minuuttia (keskimäärin 48 minuuttia). Kaikki haastattelut tehtiin verkossa Zoomin välityksellä. Ennen haastattelun aloittamista jokainen osallistuja antoi tietoon perustuvan suostumuksensa osallistua tutkimukseen. Haastattelija ei ollut ollut mukana kurssilla lukuun ottamatta lyhyttä esittäytymistä ensimmäisellä kurssikerralla. Kaikki haastattelut tehtiin suomeksi, nauhoitettiin ja litteroitiin ääninauhalta sanatarkasti.

Refleksiivinen temaattinen analyysi

Refleksiivinen temaattinen analyysi (RTA; Braun & Clarke 2006; 2019; 2022) on siinä mielessä sukua joillekin empiirisen aineiston laadullisille tutkimusmenetelmille, kuten sisällönanalyysille ja ankkuroidulle teorialle (*grounded theory*), että myös RTA:n tarkoituksena on tulkita aineistokokonaisuudesta tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia merkityskokonaisuuksia. Kun laadullinen sisällönanalyysi kuitenkin keskittyy aineiston kuvaamiseen ja tiivis-

tämiseen ja ankkuroitu teoria rakentaa aineiston kuvaamisen lisäksi uusia käsitteitä ja teorioita (Drisko & Maschi 2016), RTA:ssa tutkija puolestaan jäsentää aineistosta keskeisen järjestävän idean ympärille keskittyneitä merkitysryppäitä, teemoja (Braun & Clarke 2022).

RTA korostaa tutkijan tulkitsevaa roolia. Tässä refleksiivinen temaattinen analyysi poikkeaa sellaisista temaattisen analyysin tekemisen tavoista, joissa pyritään rakentamaan yhteisymmärrystä aineiston tulkinnasta useamman tutkijan kesken. Konsensuksen rakentamiseen perustuvia menetelmiä on käytetty paljon kerronnallisessa lääketieteessä laadullisissa tutkimuksissa (Arntfield ym. 2013; DasGupta & Charon 2004; Hatem & Ferrara 2001). Niissä kaksi tai useampi tutkija tarkastelee aineistoa ensin itsenäisesti ja pyrkii sitten pääsemään teemoittelusta yhteisymmärrykseen. Tavoitteena iteratiivisessa konsensuksen rakentamisprosessissa on tunnistaa aineistosta teemoittelu, jonka luotettavuudelle eri tutkijoiden välinen yhteisymmärrys ikään kuin antaa takeet.

Myös RTA:ssa samaa aineistoa voi koodata ja tulkita useampi tutkija. Tavoitteena ei kuitenkaan tällöin ole pyrkimys yhteisymmärrykseen teemoittelusta vaan keskustelu tulkinnoista. Refleksiivisessä temaattisessa analyysissä tutkija rakentaa teemoittelua aktiivisesti tulkintoja tehdessään ja reflektoi omaa rooliaan suhteessa aineistoon. Tutkija luo RTA:ssa teemat aineistoon tutustumisen, aineiston koodauksen sekä teemojen kehittämisen ja toisiinsa suhteuttamisen tuloksena. Kun tuloksia raportoidaan, myös menetelmän hyödyntämistä kuvaavien kielivalintojen tulisi olla linjassa tutkijan aktiivisen roolin kanssa. Tutkimusartikkeleissa tätä kuvastaa esimerkiksi yksikön ja monikon ensimmäisten persoonien käyttö passiivimuotojen sijaan tai sen korostaminen, että teemat eivät odota tunnistamista aineistossa, eivätkä ne nouse sieltä itseksien (Braun & Clarke 2023).

Kenties mahdollisena analogiana tämän kirjan kontekstissa voisi käyttää tulkintaa kaunokirjallisesta teoksesta. Samalla tavalla kuin romaanista on mahdollista etsiä näkökulmia, joista kaksi tai useampi lukija olisi tulkinnallisesti samaa mieltä, myös tutkimusaineistosta voi yrittää etsiä piirteitä, joista vallitsisi eri tutki-

joiden kesken mahdollisimman suuri yhteisymmärrys. Toisaalta niin kaunokirjallista teosta kuin haastatteluaineistoakin on myös mahdollista lähestyä siitä vaihtoehtoisesta näkökulmasta, että jokainen lukija tai tutkija tekee aineistosta joka tapauksessa osin yksilöllisiä tulkintoja ja että yhden konsensusnäkemysten etsiminen ei ole aina mielekäästä vaan saattaa joskus myös sulkea nyansoituja analyysimahdollisuuksia pois.

Analyysiprosessi

RTA:ssa teemat vastaavat tutkimuskysymyksiin, jotka saavat lopullisen muotonsa usein vasta analyysiprosessin edetessä. Oman tutkimuksemme esimerkissä lähdimme analyysiprosessin alussa tarkastelemaan aineistoa tutkien, mitä se kertoo haastateltavien osallistumiskokemuksista. Lopulliset tutkimuskysymykset – esimerkiksi ”Mitä osallistujat kokivat kertojanäkökulman vaihdosten aiheuttaneen heissä?” ja ”Miten osallistujat kokivat kurssin ryhmädynamiikan?” – saivat muotonsa vähitellen analyysiprosessin edetessä, kun aloimme hahmottaa paremmin, mitä aineisto sisälsi ja millaisia kysymyksiä siltä oli laadullisesti mahdollista ja mielekkäintä kysyä.

Päädyimme tarkastelemaan aineistoa analyysissamme useammasta näkökulmasta. Tutkimme osallistumiskokemuksia ensin yleisemmin koko aineiston osalta (Renko & Valtonen 2025). Sen jälkeen, kun analyysiprosessin aikana kävi ilmi, että osallistujat olivat kokeneet kirjoitusharjoituksissa eri kertojaratkaisujen koekilemisen erityisen merkitykselliseksi, analysoimme aineiston erikseen tarkentaen kysymyksenasettelumme kertojaratkaisujen koettuihin vaikutuksiin (Valtonen & Renko 2025). Samaa aineistoa olisi mahdollista tarkastella myös vaikkapa osallistujien keskinäisten suhteiden ja työskentelyn aikana ilmenneen ryhmädynamiikan näkökulmasta.

RTA:ssa käytetään kuusivaiheista prosessia ohjaamaan systemaattista teemojen hahmottamista (Braun & Clarke 2006; 2019; 2022). Vaiheet ovat: (1) aineistoon tutustuminen, (2) koodien luon-

ti, (3) alustavien teemojen luonti, (4) teemojen kehittäminen ja arviointi, (5) teemojen sisällön ja ytimen kirkastus; eri teemojen välisten suhteiden tarkastelu sekä teemojen nimeäminen, (6) tulosten kirjoittaminen. Käytännössä analyysi etenee harvoin suoraviivaisesti vaiheesta toiseen vaan kulkee vaiheiden välillä palaten tarvittaessa myös taaksepäin. Meidän esimerkkitapauksessamme ER syventyi analyysin alkuvaiheessa haastattelulitterointeihin ja äänitallenteisiin ja merkitsi muistiin yleisten osallistumiskokemusten kannalta olennaiset kohdat niin jokaisen haastattelun kuin koko aineistonkin osalta. Toisessa vaiheessa ER luki litteraatit uudelleen ja loi koodeja, aineiston laatua kuvaavia lyhyitä ilmauksia (esimerkiksi *identiteettityö*) kuvaamaan sitä, mikä aineistossa oli tutkimuskysymysten kannalta tärkeää. Tässä kohdin alkoi hahmottua, millaisia tarkempia kysymyksiä aineistolta kannattaa kysyä. Kolmannessa vaiheessa ER käytti koodeja apunaan hahmotellessaan laajempia merkityskokonaisuuksia, jotka voisivat toimia alustavina aineistoa jäsentävinä teemoina.

Analyysiprosessin seuraavat vaiheet limittyvät toisiinsa. Nämä vaiheet keskittyvät teemojen sisällön ja ytimen kirkastamiseen, eri teemojen välisten suhteiden tarkasteluun ja teemojen nimeämiseen. Meidän tapauksessamme tutkimusryhmä kokoontui keskustelemaan alustavista teemaehdokkaista ja niitä havainnollistavista aineisto-otteista. Keskustelu johti teemojen kehittämiseen. Esimerkiksi *suhteiden muuttuminen*, erityisen runsas ja monimutkainen koodi, nostettiin teemaksi sen jälkeen, kun ER oli syventynyt aineistoon uudelleen ja tarkastellut siihen keskittyviä otteita. Teemojen yksityiskohtaiseen tarkentamiseen kuului sen tarkastelu, miten teemat erosivat ja toisaalta linkittyivät toisiinsa. ER hioi teemojen nimeämistä kunkin teeman ”ytimen” kuvaamiseksi.

Lopuksi

Laadulliset tuloksemme kerronnallisen lääketieteen kurssilta täydentävät psykologian tutkimuskirjallisuutta, jossa lukemisen ja

kirjoittamisen vaikutuksia on tutkittu tyypillisesti lukupiirien ja ryhmäopetuskontekstien ulkopuolella. Tässä tutkimuksessa RTA:n käyttö valotti, mitä kursseille osallistumisen koetut vaikutukset merkitsivät osallistujille.

Laadullisen analyysiprosessin tarkoituksena on tuottaa yksityiskohtaisia, kontekstualisoituja oivalluksia tarkastelukohteesta (Patton 1990). Meidän esimerkissämme määrällisillä menetelmillä verkkokyselyssä saatiin numeerisia tunnuslukuja siitä, missä määrin osallistujat olivat keskimäärin kokeneet kurssin hyödylliseksi, inostavaksi ja työnsä kannalta arvokkaaksi, ja lukujen valossa kurssin annin eri osa-alueita oli mahdollista vertailla toisiinsa. Laadullinen, RTA:n vaiheiden mukaan tehty analyysi haastatteluaineistosta puolestaan auttoi meitä ymmärtämään verkkokyselyssä saatua inostunutta kurssipalautetta yksityiskohtaisemmin ja syventämään sen tulkintaa: laadullinen tutkimus rikastutti ymmärrystämme siitä, mitä kurssilaiden mielessä tapahtui kurssin aikana heidän katsantokannastaan, ja tarjosi vastauksia ”mitä ja miten -kysymyksiin” inostuneen palautteen taustalla. Laadullisten ja määrällisten menetelmien yhdistäminen samaan tutkimukseen on usein hedelmällistä, kunhan menetelmien teoreettis-metodologiset lähtökohdat sopivat toisiinsa. Menetelmiä yhdistelläänkin psykologiassa usein vielä huomattavasti laajamittaisemmin kuin tässä esimerkissä.

Keräsimme aineiston kurssilta, jolla luettiin, kirjoitettiin ja keskusteltiin moniammatillisessa ryhmässä. Kurssilla pyrittiin muun muassa vahvistamaan osallistujien keinoja oman työnsä reflektointiin, hahmottamaan erilaisia tulkintoja, joita eri ihmiset voivat samasta tilanteesta perustellusti tehdä, ja tunnistamaan monitulkintaisiin tilanteisiin liittyviä, usein ristiriitaisia ja ambivalentteja tunteita. Kirjallisissa tehtävissä osallistujia ohjattiin käyttämään omaelämäkerrallisen minäkertojan lisäksi myös ulkopuolista kertojaa ja fiktiivistä minäkertojaa, jotta he saisivat etäisyyttä omaan kokemusmaailmaansa ja voisivat arvioida sitä toisten silmin.

Analyysien valossa näkökulman vaihtaminen osoittautui olennaiseksi osaksi osallistujien kokemuksia (Valtonen & Renko 2025). Osallistujat esimerkiksi kokivat, että omaa työtä kuvaavan tekstin

kirjoittaminen ulkopuolisen näkökulmasta mahdollisti aiempaa selvemmän etäisyyden ottamisen omaan työhön ja sen arvioimisen uudessa valossa, mikä osoittautui paljastavaksi. Osallistujat kuvasivat tehneensä uusia, osin paradoksaalisiakin oivalluksia työstään, sen luonteesta ja omasta roolistaan, ja näitä oivalluksia kuvattiin merkityksellisiksi ja osin odottamattomiksi. Lisäksi omista kokemuksista kirjoittamista eri kertojaratkaisuja käyttäen seurasi haastateltavien mukaan usein esimerkiksi uudenlainen yhteyden tunne ja armollisuus niin itseä, omia asiakkaita kuin kollegoitakin kohtaan (Valtonen & Renko 2025).

Koska kurssilla luettiin aina novelli tai runo ja keskusteltiin siitä yhdessä ennen jokaista kirjoitusharjoitusta, myös luetut tekstit ja niistä käydyt keskustelut vaikuttivat epäilemättä kokemuksiin, joita osallistujat saivat kirjoittamisesta. Tutkimuksemme poikkeaa siis jo lähtökohdiltaan monista psykologisista tutkimuksista, joissa tämänkaltaisen monitekijäisyys pyritään usein sulkemaan pois, jotta tietyn yksittäisen tekijän merkitystä voitaisiin yrittää arvioida mahdollisimman puhtaasti ilman häiriömuuttujien vaikutusta. Kurssilla lukemisen, kirjoittamisen, keskusteluiden ja ryhmätilanteen nimenomaan *haluttiin* vaikuttavan toisiinsa.

Empiirinen esimerkkimme kiinnittyy tiiviisti kurssin ryhmäkontekstiin. Refleksiivisen temaattisen analyysin ohjaaman tarkastelun perusteella kurssin yhteinen tila näytti muodostavan luovan ja dialogisen ympäristön, joka mahdollisti osallistujien kokemat vaikutukset. Aineistomme osoitti myös kiinnostavalla tavalla, että haastateltavat kuvasivat kurssitapaamisten aikana syntynyttä ihmissuhdedynamiikkaa monitahoisesti. Ryhmädynamiikan tutkiminen on tunnustettu alueeksi, joka ansaitsee enemmän tutkimuksellista huomiota jaetun lukemisen yhteydessä (Billington & Steenberg 2021). Psykologian kannalta yksi kiinnostavista mahdollisuuksista lukupiirejä koskevissa tutkimuksissa voisikin olla tulevaisuudessa myös sen tarkastelu, miten osallistujat kokivat kurssin ryhmädynamiikan ja osallistujien keskinäisten suhteiden vaikuttaneen heihin (Renko & Valtonen 2024).

Esimerkkitutkimuksessamme pystyimme refleksiivisen temaattisen analyysin avulla valottamaan niitä tapoja, joilla sosiaali- ja

terveydenhuollon ammattilaisten yksilölliset luku- ja kirjoituskokemukset kietoutuvat heidän sosiaaliin maailmoihiinsa, kulttuurisiin ja ammatillisiin arvoihinsa sekä ryhmäprosessiin kurssin aikana ja ryhmässä syntyneeseen ilmapiiriin. Jos toisaalta halutaisiin tarkastella esimerkiksi lukupiirissä tapahtuvaa kielenkäyttöä, sen seurauksia tai vuorovaikutuksen rakenteita, niihin soveltaisivat usein paremmin muut laadulliset lähestymistavat kuten keskusteluanalyysi ja diskurssianalyttinen tutkimus.³

Kirjallisuus

- Arntfield, Shannon, Slesar, Kristen, Dickson, Jennifer & Charon, Rita 2013: Narrative medicine as a means of training medical students toward residency competencies. *Patient Education and Counseling* 91(3), 280–286. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2013.01.014>
- Berger, James O. & Berry, Donald A. 1988: Statistical Analysis and the Illusion of Objectivity. *American Scientist* 76(2), 159–165. <https://www.jstor.org/stable/27855070>
- Billington, Josie & Steenberg Mette 2021: Literary Reading and Mental Wellbeing. Teoksessa Kuiken, Donald & Jacobs, Arthur M. (toim.) *Handbook of Empirical Literary Studies*. Berlin: De Gruyter, 393–420. <https://doi.org/10.1515/9783110645958-016>
- Bolton, Gillie 1999: 'Every Poem Breaks a Silence that Had to be Overcome'. The Therapeutic Power of Poetry Writing. *Feminist Review* 62(1), 118–133. <https://doi.org/10.1080/014177899339225>
- Bradbury-Jones, Caroline, Breckenridge, Jenna, Clark, Maria, Herber, Oliver, Wagstaff, Christopher & Taylor, Julie 2017: The state of qualitative research in health and social science literature. A focused mapping review and synthesis. *International Journal of Social Research Methodology* 20(6), 627–645. <https://doi.org/10.1080/13645579.2016.1270583>
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria 2006: Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>

3 Tämä luku on kirjoitettu osana hankkeita ”Health, Narrative and the Arts” (Jenny ja Antti Wihurin rahasto ja Taideyliopisto) sekä ”Sanoja terveyden tekijöille: Kauno-kirjallisuus, terveydenhuolto ja demokratia” (Koneen Säätiö 2024–2026). Kiitämme rahoittajia tuesta.

- Braun, Virginia & Clarke, Victoria 2019: Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health* 11(4), 589–597. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2019.1628806>
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria 2022: Conceptual and design thinking for thematic analysis. *Qualitative Psychology* 9(1), 3–26. <https://doi.org/10.1037/qup0000196>
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria 2023: Is thematic analysis used well in health psychology? A critical review of published research, with recommendations for quality practice and reporting. *Health Psychology Review* 17(4), 695–718. <https://doi.org/10.1080/17437199.2022.2161594>
- Charon, Rita 2001: Narrative Medicine. A Model for Empathy, Reflection, Profession, and Trust. *JAMA* 286(15), 1897–1902. <https://doi.org/10.1001/jama.286.15.1897>
- Charon, Rita 2006: *Narrative medicine. Honoring the stories of illness*. New York: Oxford University Press.
- Charon, Rita 2017: Close Reading: The Signature Method of Narrative Medicine. Teoksessa Charon, Rita, DasGupta, Sayantani, Hermann, Nellie, Irvine, Craig, Marcus, Eric, Rivera Colón, Edgar, Spencer, Danielle & Spiegel, Maura (toim.) *The Principles and Practice of Narrative Medicine*. New York: Oxford University Press, 157–179.
- DasGupta, Sayantani & Charon, Rita 2004: Personal Illness Narratives. Using Reflective Writing to Teach Empathy. *Academic Medicine: Journal of the Association of American Medical Colleges* 79(4), 351–356. <https://doi.org/10.1097/00001888-200404000-00013>
- Drisko, James & Maschi, Tina 2016: *Content Analysis*. New York: Oxford University Press.
- Hatem, David & Ferrara, Emily 2001: Becoming a doctor. Fostering humane caregivers through creative writing. *Patient Education and Counseling*, 45(1), 13–22. [https://doi.org/10.1016/S0738-3991\(01\)00135-5](https://doi.org/10.1016/S0738-3991(01)00135-5)
- Kortekallio, Kaisa & Ovaska, Anna 2020: Lähilukeminen ennen ja nyt. Ruumiillisia, ympäristöllisiä ja poliittisia näkökulmia. *Avain – Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti* 17(3), 52–69. <https://doi.org/10.30665/av.95530>
- Jokinen, Arja 2021: Laadullisen tutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Vuori, Jaana (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-nakokulmat/>. Viitattu 16.9.2024.
- Kim, Hyejin, Sefcik, Sefcik & Bradway, Christine 2017: Characteristics of Qualitative Descriptive Studies. A Systematic Review. *Research in Nursing & Health* 40(1), 23–42. <https://doi.org/10.1002/nur.21768>
- Leveen, Lois 2017: Finding Purpose. Honing the Practice of Making Meaning in Medicine. *The Permanente Journal* 21(4), 17–48. <https://doi.org/10.7812/TPP/17-048>

- Marecek, Jeanne 2003: Dancing through minefields. Toward a qualitative stance in psychology. Teoksessa Camic, Paul M., Rhodes, Jean E. & Yardley, Lucy (toim.) *Qualitative research in psychology. Expanding perspectives in methodology and design*. Washington: American Psychological Association, 49–69. <https://doi.org/10.1037/10595-004>
- Milota, Megan, van Thiel, Ghislaine & van Delden, Johannes 2019: Narrative medicine as a medical education tool. A systematic review. *Medical Teacher* 41(7), 802–810. <https://doi.org/10.1080/0142159X.2019.1584274>
- Patton, Michael Quinn 1990: *Qualitative evaluation and research methods*. 2. painos. Thousand Oaks: Sage.
- Renko, Elina & Valtonen, Jussi 2025: Wonder, Mercy, Connection, and Paradoxical Revelation: Exploring Participants' Experiences of Creative/ Reflective Writing and Fiction Reading in a Finnish Narrative Medicine Course. *Teaching and Learning in Medicine*. <http://dx.doi.org/10.1080/10401334.2025.2593261>
- Renko, Elina & Valtonen, Jussi 2024: *Social Work and Health Care Professionals' Experiences of Participating in a Reflective Writing Intervention. Reading and Writing Group as a Caring Community?* Nordic network for narratives in medicine: Care and Community in the Arts of Narrative Medicine, Trondheim, Norway. <https://osf.io/es7hn>. Viitattu 16.9.2024.
- Shapiro, Johanna, Morrison, Elizabeth & Boker, John 2004: Teaching Empathy to First Year Medical Students. Evaluation of an Elective Literature and Medicine Course. *Education for Health* 17(1), 73–84. <https://doi.org/10.1080/13576280310001656196>. Viitattu 16.9.2024.
- Spiegel, Maura & Spencer, Danielle 2017: This Is What We Do, and These Things Happen. Literature, Experience, Emotion, and Relationality in the Classroom. Teoksessa Charon, Rita, DasGupta, Sayantani, Hermann, Nellie, Irvine, Craig, Marcus, Eric, Rivera Colón, Edgar, Spencer, Danielle & Spiegel, Maura (toim.) *The Principles and Practice of Narrative Medicine*. New York: Oxford University Press, 37–60. <https://doi.org/10.1093/med/9780199360192.003.0003>
- Stevanovic, Melisa, Tiitinen, Sanni & Voutilainen, Liisa 2024: Keskusteluanalyysi ja sosiaalinen konstruktioismi. Teoksessa Niska, Miira, Venäläinen, Satu, Olakivi, Antero & Cañada, Jose A. (toim.) *Sosiaalinen konstruktioismi. Miten tarkastella tulkintojen ja todellisuuden sosiaalista rakentumista*. Vastapaino, 81–100. https://doi.org/10.58181/VP9789523970458_03
- Töttö, Pertti 2000: *Pirullisen positivismin paluu. Laadullisen ja määrällisen tarkastelua*. Tampere: Vastapaino.
- Valtonen, Jussi & Renko, Elina 2025: Three doors to the house of perspective-taking and self-reflection. Experiences of guided narrator exploration for healthcare education. *Advances in Health Sciences Education*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s10459-025-10450-7>